

كورد لەكويى گەمە سىياسىيەكان دايە؟!

حەسەن جودى

hesen_cudi@yahoo.com

بېم وايە پرۆسە سىياسى لەر ووخانى رژیى بەعس بەدواوە، ئەمڕۆ گەشتۆتە خائىكى يەكلايەكەرەو، بەمەش ئىدى رووداو و ئالوگۆرەكانى ماوەى رابردوو گۆرانی چۆنایەتى بەرچاو لەگەڵ خۆياندا دەهینن. ئەوەى لەمەولاش روودمات لەسەر بناخەى ئەو گۆرانە چۆنایەتییە هەلەدەچنریت. داخوا لەم گۆرانكارىيانەدا؟ دوا فۆرمیلە سىستەمى سىياسى و بېكەتەى ئىدارى خۆرەلاتى ناوین بەگشتى و ئىراق بەتایبەتى چۆن دەبیت؟ بېگەى كوردو ئەو قەوارە ئىدارى و نىمچە سىياسىيەى لەباشوورى كوردستاندا پازدە ساڵە لەئارادايە جى بەسەردیت و بەرەو كۆئ دەچیت؟ چ فۆرمیلەيكە و چ شۆبازىكى چارەسەرى دەدریتە كېشەى ناوچە دابراوەكان (تازە ئازادكاراوەكان) وەكو كەركوك و شۆپنەكانى ديكە؟ لەم گۆرانكارىيانەدا فاكتەرى كوردو ئىدارەى كوردى، تاجەند رۆگىر دەبن و تاجەند بەرزەوئەندىيە نەتەوئەيەكانى كورد توانستى پاراستن و گەرەنتىكردى دەبیت؟ ئىمەى كورد لەخۆرەلاتى ناوین و ئىراقدا خاوەن چ دىنامىكىيەتێكىن كەدەتوانیت توانست و دەرەفتى سەرەكەوتنمان لەهەمبەر تەحەددادكاندا پېيدات؟ هەر وەها بە چ مىكانىزىمىكىش دەتوانن ئەو دىنامىكىيەى هەمانە ئاكتىفى بکەين؟ ئەم پەرسەگەلانە پەرسەگەلى هەرە گرنكى ئەم قۇناخەن و بېويستى بەشروفتەو لىكەدانەوئەى هەمەلایەن و جددى هەيە. دەكرئ لەم بابەتەدا كەمىك تاوتوئى بکەين.

پېش هەموو شتىك؛ هەموومان لەسەر ئەو راستىيە كۆكىن كە رووخانى رژیى بەعس و جىگىر بوونى كرادارىيانەى ئەمريكاو هاوئەيەمانەكانى لەئىراق و خۆرەلاتى ناویندا بوو سەرەتای وەرچەرخانىكى ريشەى لەئىراق و ناوچەكە و تەنانەت هەموو جىهانىش. بەلام ئەمە سەرەتای وەرچەرخانەكەيەو وەكو ديارە وەرچەرخانى كامل و تەواو بەرپۆهەيوە هیزە بەكارىگەرەكانى گۆرەيانەكە دەتوانن وەكو دەيخووزن بەدييەينن و فۆرمیلەى كۆتايى يان فۆرمیلەى خوازوى خۆيانى بدەن.

بىگومان لەبەنچينەدا؛ دەستپۆردانى كرادارى و راستەوخۆى ئەمريكاو هاوئەيەمانەكانى لەخۆرەلاتى ناوین و ئىراق بەيەلى يەكەم بۆ خۆ رزگار كردن بوو لەو گۆراو (كائىوس)ەى لەدواى سىستەمى جەمسەربەندى "سۆفیهت - ئەمريكا" وە بەقوولئ تىوئەى گلا بوو. پېش ئەم زەمەنە چ بەناراستەوخۆ يان لەرپى هاوئەيەمانە هەرىمىيەكانەو دەستپۆردانى ئەنجام دەدا. بەلام رادەى قوولئ و بەرفراوانبوونى گۆراوئەكە ناچارىكرد بەكردارى و راستەوخۆ دەستپۆردان لەهەرىمەكە بەگشتى و ئىراق بەتایبەتى ئەنجام بدات. بەلام ئەمريكا و هیزە دەستپۆردەرەكان مەزەندەى ئەوئەيان نەكرديبوو كە ئىراق و ناوچەكە وەك "سندوقى پاندۆرا"یەو ئەو جوگرافىايەيە گوايە دەتوانیت سىستەمى سەرمايەى جىهانى لەگۆراوئەكە رزگار بكات، بەئكو بەپېچەوانەو بوو و گۆراوئەكەى گەيانە لوتكەى خۆى و هەموو پېگەو ستوونەكانى سىستەم دەهەژنئ... ئەوەى ئەمڕۆ ئەمريكا تىيەكەوتوو "گۆراو"ە و ئەگەرى ئەو هەيە كە لىكەتزانى جومگەكانى سىستەمى سەرمايەدارى جىهانىش لەگەل خۆيدا بەينئ. ئەگەر ئەمڕۆ ئەمريكا نەدەتوانئ لەئىراق پاشەكشە بكات و نەدەتوانئ سەرەكەوتنى پېويستىش بەدەستبەينئ، ئەگەر ناكۆكىيەكى مەزن لەنێوان ديموكراتىيەخوازەكان و كۆمارىيەخوازەكاندا لەپەرەسەندن دايە، ئەوا ئەمانە نامازەيەكن بۆ زياتر روودانى ئەو ئەگەر و شىمانەيە. هەرچەندە ئەم دەستپۆردانە بۆ ئەمريكاو هاوئەيەمانەكانى قوولكردەوئەى گۆراوئەكەى هینابیت. بەلام دەرەفتىكى بە گەل و نەتەو و ئايين و مەزەبەكانىش بەخشى هەناسەيەك هەلمژن و بکەونەخۆ بۆ ئەوئەى چالاكانە بچنە سەر شانۆى مەملانئىيەكان... لەئىراقدا، گەلى كورد و شىعەى عەرەب و ئەتنىكە پەراوئەخراوەكانى وەكو "ئاشوورى و كلدانى و سريانى و توركمان) لەو گەل و مەزەب و ئەتنىكانەن كە بابەتيانە (ئۆپۆرتىكتىف) سوودمەندى يەكەمین بوون لەقوولبوونەوئەى ئەو گۆراوئەى ئەمريكا تىيەكەوتوو. بەمەش گەل و ئەتنىكە پەراوئەخراوەكان بەتایبەتى، تارادەيەكى بەرچاو بوونە هاوئەيەمانى بابەتيانەو خۆديانەى ئەمريكا، شىعەى عەرەبىش بوونە هاوئەيەمانى بابەتيانەى ئەمريكا، بەلایەنى كەم لەپێناو رووخانى بەعسدا. واتە ئەم گەل و مەزەب و ئەتنىكانە چوار ساڵە لەسەر حىسابى قوولبوونەوئەى زياترى گۆراوئەكەى ئەمريكا دەژين و خۆبەهيز دەكەن، بەلام داخوا ئەمريكا تاكەى و تاجەند دەتوانیت بەلانسىك بۆ رىگرتن لەم قوولبوونەوئەيەى گۆراوئەكەى بگرتئ؟!

له راستیدا هه رچه نده ئه و په یوه ندییه ی نیوان ئه مریکا و کورد و تاراده یه کیش ئه تنیکه په راوێز خراوه کان وهکو هاو په یمانی تییه کی ستراتیژی چاوی لیوه کریت و له قه لهم دهر پیت. به لام له کرۆک و ناوه رۆکی خۆیدا شتیکی به مجوره له نارادا نییه. ئه وهی هه یه هه بوونی ته باییه ک له نیوانیاندا له سه ر بنه مای یه کانگری به رژه وه ندییه کانیا ن و هه بوونی به رژه وه ندی هاو به ش هه یه. ئه مه ش نه گه یشتۆته ئه و ئاسته ی ناوی "هاو په یمانی تی ستراتیژی" لیبریت. چونکه ئه گه ری ئه وه هه یه زیاتر ته نگه تاو بوونی ئه مریکا و زیاتر قوولبوونه وهی ئه و گێژاوه ی تییکه وتوو ه که مێک یان زۆربه ی به رژه وه ندییه کان ی ئه و گه ل و نه ته وانه بکاته قوربا نی که مکردنه وهی ته نگه تاو ییه که و سوو ککردنی گێژاوه که.

راپۆرتی بیکه ر - هاملتون، رۆلدا نه وه به ولاتانی هه ری می وهکو سه و دیا و میسر، دانوستاندن له گه ل سوریا، چاوپوشی له ئۆپه راسیونه سه ربازییه کان و شالاهه کان ی تورکیا بۆ ریکخرا و لایه نه کوردییه کان له تورکیا، ههروه ها خسته ر ژۆه فی سه رله نوێ هه موارکدنه وهی ده ستوور و ئه گه ری لابر دن یان گوێزینی شیوه ی نیستای سیسته می ئیراق و ئه گه ری داوخته نی مادده ی (140) ده ستوور وه ک به شیک له سازشکردن له گه ل هیزه کان ی ناوخوا ی ئیراق و ولاتانی هه ری مه که و... هتد هه موو ئه مانه ئامازهن بۆ ئه وهی که ئه مریکا له پینا و که مکردنه وهی ته نگه تاو ییه کان ی و سوو ککردنی گێژاوه خنکپنه ره که ی ئاماده یی هه ندیک سازشکردنه و له مه و دوایش ده ی کات...

له راستیدا نیستا ئه مریکا به شیوه یه کی کرداری رینماییه کان ی راپۆرتی بیکه ر - هاملتون جیه جیده کات. ئه و رینماییه کی له کۆبوونه وه که ی "لوتکه ی عه ره بی" له ریا ز دهر که وت و ئه و برپارو رینماییه کی شیمان ه دهر کیت له کۆبوونه وهی داها توو له (شه رم الشیخ) دهر پین راستینه ی ئه و مه سه له یه مان بۆ ده سه لپین.

به مه زنده ی من؛ ئه مریکا برپاری ئه وهی نه داوه تا سه ر پشتیوانی له کورد بکات، ههروه ها له و باوه رهدا نیم هه میسه سیاسه ته کان ی ئه مریکا به هازانجی کوردا بشکیته وه، یان واتییگه ی نیدی به رژه وه ندییه کان ی کورد و ئه مریکا تاسه ر یه کانگری ده بنه وه. بۆیه پپو یسته هه میسه ئه و شیمان ه یه مان له به رچا و بیته که دهر کۆ و له وانه شه سیاسه ته کان ی ئه مریکا و سازشه کان ی زه ره له به رژه وه ندییه کان ی کورد بدن، ئه و رۆلدا نه وهی نیستا ئه مریکا به ولاتانی هه ری م و هیزه سوننییه کان ی ناو ئیراق ده ی دات مسۆگه ر له سه ر حیسابی به رژه وه ندی و ده سه که وته به ده سته اتوو ه کان ی کورده له ئیراق، ئه وهی نیستا ئه مریکا ش له ناستی ناوچه که و ئیرا فدا کاری له سه ر ده کات به و ئاراسته یه ده روات. بیگومان نه ئه مریکا خۆی مه حکومی ئه وه کردوو ه تاسه ر له خزه مت به رژه وه ندییه کان ی کورد و شیعه دا بیته و نه گوردیش له مه و دوا ده توانیته خۆی مه حکومی ئه وه بکات تاسه ر له خزه مت به رژه وه ندییه کان ی ئه مریکا دا بیته، بیته وهی به رژه وه ندی خۆی تیدا بیته.

بۆ ئه موونه کورد خوازیاری ئه وه ن به گوێره ی مادده ی (140) ناوچه دا برپاوه کان بگه رپیندرینه وه سه ر هه ری می کوردستان، به لام به رژه وه ندی و سیاسه تی ئه مریکا، له م دۆخه ی تیدا ده ژیت، مه رج نییه له گه ل ئه و داخوازییه ی کوردان بیته. ئه گه ری ئه وه هه یه که رکوک وهکو هه ری میکی سه ربه خو بمینیته وه و نه گه رپیندریته وه سه ر هه ری می کوردستان. ئه گه ری ئه وه ش هه یه جیه جیکردنی مادده که بۆ ماوه یه کی درێژخایه ن یان کورتخایه ن دوا بخریت، ههروه ها ئه گه ری ئه وه ش له نارادیه دۆسیه ی که رکوک بنی ردریته نه ته وه یه کگرتوو ه کان. بیگومان له هه رسێ حاله ته که دا که رکوک ناگه رپته وه سه ر هه ری می کوردستان، ئیر کوردیش ناتوانن گه رهن تی ئه وه وه ربگرن که ئه گه ر وه ک هه ری میکی سه ربه خو ش بمینیته وه، به لام وه ک هه ری میکی کوردستانی یان گوردنشین بنا سریت و دانی پیدابنریت. ههروه ها ئه گه ر مادده ی (140) یش دوا بخریت هیج گه رهن تییه ک نییه که هاو کیشه سیاسی و مملانیکانی هه ری مه که و ئیراق له خزه متی گه راندنه وهی که رکوکا ده بیته بۆ سه ر هه ری می کوردستان. خۆ ئه گه ر وهکو دۆسیه یه ک نی ردرایه نه ته وه یه کگرتوو ه کان هه ئه و به مه زنده ی من نیدی کورد پپشو هخت له مه دا ده ی دۆرپینتی و دۆسیه که هازانج نا کات. چونکه ئه و کاته به برپاریکی نیوده ولته ی "لوزان" ئاسا که رکوک به فه رمی له کوردستان داده برپنرئ و نیدی به رژه وه فکردنه وهی کیشه ی که رکوک زۆر زه حمه ت ده بیته وه.

پپم وایه بۆ مه سه له ی سیسته می هیدار لیش له ئیرا فدا هه ر هه مان ئه و گه مانه له ژیر چاودیری و به رژه وه ندی ئه مریکا یان راستر بلین به گوێره ی به رژه وه ندییه کان ی ولاتانی هه ری م و هیزه سوننییه کان ی ناو ئیرا فدا به رپوه ده بریت. به لایه نی که م له وانه یه ئه و سیسته مه فیدرالییه ی نیستا به و شیوه یه ی له ده ستووردا برپاری له سه ر دراوه، له ناوه رۆکی خۆی به تالیکریته وه و وه ک ده لئین: کلک و گوئی بپرن و بیکه نه ئه و تهیره ماقووله ی هه مووان، جگه له کورد، پپی رازی ببن. ئه مانه هه مووی

دەسلەت و كۆمەلگا و تاكەوۋە نەمۇنەيەكى زۆر ناشرىنى بەرپۆۋەبىردىن ئىشاندۇ، ھەر لە گەندەلى سەرتاسەرى بىگىرە تا دەگاتە زەمىنە خۆشكىردن بۇ تەشەنەسەندىنى ھىز و گروپە ئوسولگەرايى و پاشقەرپۇيىەكان، ھەر لەبەرتەسكىردنەوۋە بازىنە نازادى بىرورپاۋە بىگىرە ھەتا دەگاتە زەمىنە رەخساندىن بۇ روودانى تراژىدىيە مەزنى وەك كۆچبەرى لاوان و توندوتىزى بەرامبەر بە ژنان و خۆكوشتنى ژنان ... ئەم مۇدىلى دەسلەتە ئەزموونىكى وەھا تالى بە كۆمەلگا و تاكەكان بەخشيۋە كە لەگەل خۇيدا گىزاۋىكى سىياسى، ئابوورى، كولتورى و كۆمەلەيتى ھىناۋە ...

بەكورتى ئەم سى ھۆكارە سەرەكىيە پىگە كوردىان لەئىراق لاوازكىردوۋە و پاسىقى كىردوون. بەلام ھەر خۇ رزگاركىردن لەم سى ھۆكارەشە كە دەتوانى پىگە كورد بەھىز بىكەتەوۋە تىوانستى ئەوۋە دەبىت ئىرادە نازادانە خۇ توكەتر بىكات و سەرچەم داخاۋىيەكانىشى بىنئىتەدى و بەرژەۋەندىيە بالاكانى كورد لە ئىراق و خۆرەلەتى ناۋىن پارىزىت.

بەلام ئايا ھىزە بالادەستەكان دەتوانن متمانە بەخۇيان بگەرپىنەوۋە؟ ھەرۋەھا ئەو متمانەيە ھەم لەئاستى نەتەوۋەيى و ھەم لەئاستى باشووردا لەدەستىان داۋە بىگەرپىنەوۋە؟ ئايا دەتوانن نەھىلن گەمە سىياسىيەكانى ئەمىرىكا و لاتانى ھەرپىم و ھىزە بالادەستەكانى دىكە ئىراق زەرەر لەبەرژەۋەندىيەكانى كورد بەدات؟

بەرسفدانەوۋە ئەم پرسگەلانە و چەندىن پرسى دىكە جىي لىكدانەوۋە شىرۇفە ھەمەلايەنەن. بەلام ئەوۋە بەلاى مەنەوۋە گىرنگە گەلى كوردستان بەگشتى، بەبىئەوۋە گوى بەسىاسەتە چەوت و نادىموكراتى نەتەوۋەيىيە ئەو ھىزە بالادەستانە بىكات، بىۋىستە چارەنوۋس و بەرژەۋەندىيە بالا و نەتەوۋەيىيەكانى خۇ نەداتە دەست قەدەر و بەكەسىشى نەسپىرىت و چاۋەرپى رىكەوت نەبىت و خەيالپلاۋى بەنجى نەكات، ئەوۋە خۇ و بەئىرادە خۇ بەدەستى نەھىتى و زامنى نەكات كەس بۇ بەدەست نەھىتى. چونكە لەسىاسەت و گەمە سىياسىيەكاندا كەس زامنى كەس ناكات. بەرژەۋەندىيە ھەمىشەيى و بەردەوامەكان سىياسەت و گەمەكان و كارەكتەركانى دىارى دەكەن، نەك متمانە كۆپرانەوۋە بەئىنى نووسراۋى سەر بەفرى ئەم و ئەو. تەنەتە بىۋىست دەكات گەلى كورد تەنە متمانە بەخودى خۇ و ئىرادە خۇ بىكات و بەس، شتەكانى دىكە فاكتەرى يارمەتيدەرن نەك سەرەكى...